

LBRIS

We know
books

NETOŞKA

Romanul unei fete sărmâne

Feodor Dostoievski

Dostoievski s-a născut în 1818, la Moscova. El și-a început activitatea literară la vârsta de 28 de ani, continuând-o până la moartea sa din 1891. Viața lui a fost foarte zbuciumată dar activitatea literară foarte însemnată și rodnică. Diplomat al Politehnicii din Petersburg, înscrie în istoria literaturii Ruse unul din cele mai de seamă capitole ale ei. Alături de Pușkin, Turgheniev și Tolstoi este o figură caracteristic rusească, arătând lumii întregi marea putere sufletească din nord estul Europei ...

În vârsta de 28 de ani scrie: „Bieții oameni”, despre care marele critic al vremurilor Belinski, se pronunță foarte religios, atrăgând luarea aminte a cititorilor și literaților ruși asupra tânărului debutant. Acest țel îl determină pe scriitor să publice o serie de nuvele ca „Noaptea albe”, „Tizul”, „Un roman în 9 scrisori” etc.

Membru al unei societăți secrete, care avea de scop să introducă în Rusia cărți străine și jurnale oprite de cenzură, a fost arestat împreună cu 250 dintre membrii ei de către poliție. Este vorba de mișcarea „Decembristă”... Au fost arestați oamenii cei mai de seamă ai Rusiei din acele vremuri: profesori, savanți, ingineri, literați și ziariști,... studenți, și mult alții... Tineri și bătrâni, bărbați și femei. Printre aceștia s-a numărat și Feodor Mihailovici Dostoievski.

Osândit la moarte pe un îngrozitor frig de Decembrie, a trebuit, gol, să asculte condamnarea și să aștepte astfel rândul execuției. Când i-a venit rândul să i se atarne lațul de gât un crainic împăratesc a venit să le dea vestea că unora li se preschimbase pedeapsa cu moartea în munca silnică în Siberia... Dostoievski și-a primit partea sa: zece ani pentru că asistase

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

DOSTOEVSKIJ, FEDOR MIHAILOVIČ

Netoșka / Feodor Dostoievski. - București : Antet Revolution, 2023

ISBN 978-973-636-578-2

821.161.1

Munca în ocne îi schimbă firea transformându-l pe tânărul revoluționar în reacționar și mistic... Tânărul înclinat spre nihilism a devenit susținătorul autocratismului și bigotismului pentru că timp de zece ani în ocne a citit o singură carte: noul testament!

Ieșit din ocnă, a scris „Amintiri din casa moartă” sau „Casa morților” care i-a stabilit definitiv reputația de geniu universal... În 1861 scrie „Umiliți și obidiți”, roman cu care își capătă renumele de poetul asupriților. Apoi în 1867 scrie marele său roman psihologic „Crimă și pedeapsă”, care trece drept una din cele mai mari opere a literaturii ruse și unic specimen al literaturii universale. E o lucrare de psihologie, cum nu s-a mai scris alta, în afară poate doar de „Roșu și Negru” al marelui Stendhal!...

În același an urmează „Furioșii”, iar în 1869 „Idiotul”, roman cu tendințe religioase și al căruia erou e o creație genială. „Adultul”, „Spiritul subpământesc”, „Krotkaia”, „Precocii”, „Suflet de copii”, „Cartofoful”, și a sfârșit cu marea-i operă, în parte neterminată, „Frații Karamazov” care cel puțin pentru frumosul poem dintre „marele inchișitor și Iisus” ar trebui citită... Ideile reacționare abundă aici, totuși frumusețea cugețării covârșește totul, și ascunde negurile vederilor politice și sociale departe de adevărul trist și gol!... Cu acest roman se încheie activitatea lui Dostoievski, care moare în 1891.

Moartea lui a fost un doliu național... Zeci de mii de persoane din toate straturile societății, i-au urmat rămășițele pământești până lașul de veci... Steagurile naționale au fost cernite, studenții i-au purtat cosciugul pe brațe, iar discursul ce l-a ținut președintele cercului studențesc a fost o cuvântare ce nu se rostise până atunci în Rusia.

M-am deșteptat într-un pat foarte alb și moale, am zărit - în odaie - în jurul meu covoare grele, mobile minunate... Înjunătățita lumină a zilei ce se furișă printre perdelele pe jumătate trase ale ferestrei foarte mari, arunca peste toate lucrurile o înfățișare tainică și de necrezut.

Visam oare?

Nu!... Era realitatea însăși, așa cum mi-o făurise moartea; și acea locuință princiară îmi mărea deznădejdea.

Eram cu desăvârșire orfană și între străini.

Pentru prima dată regretam plângând, mansarda noastră tristă, mobilierul încrustat cu sidef din casa prințului, nu mă putea face să uit sofaua veche și scrinul șchiop, atât de cunoscute mie încă din cei dintâi ani ai copilăriei mele.

Mi-am revenit curând, și am putut cunoaște locuința și pe locuitorii ei - căci primele aduceri aminte a clipelor când am fost culeasă de pe drumuri, se risipiseră ca un vis groaznic și nu revedeam deslușit decât chipul blând și serios al prințului.

Chiar din primele zile am observat noile chipuri - și am încercat să mă obișnuiesc cu ele.

Totul mi se părea ciudat în casa asta; încă văd parcă încăperile acelea uriașe și mărețe, acele săli atât de lungi, încât îmi era frică să le străbat, de teamă să nu mă pierd printre ele.

Nu eram pe deplin vindecată, iar starea mea sufletească era ca și locuința aceea: solemn de tristă. O neliniște adâncă, necunoscută, îmi copleșea inima mea copilărească. Mă opream uimită uneori în fața vreunui tablou, oglindă sau cămin de o lucrătură ciudată, ori în fața vreunei statui ce parcă mă pândeă din cuibul ei - urmărindu-mă cu privirea - pricinuindu-mi astfel frică.

Pe toată perioada cât am fost bolnavă, văzusem prea puține persoane. Numai un domn bătrân, cu ochii albaștri, dulci, îmi ținea câteodată tovărășie.

Mult aș fi vrut să-i vorbesc, mă ținea oprea un fel de groază. Era pururea trist și nu-mi vorbea decât cu toane. Era binefăcătorul meu, prințul acela ce mă culesese de pe drumuri.

Îmi aducea bomboane, prăjituri, cărți ilustrate și se silea să mă facă înveselească.

Într-o zi mi-a dat de veste că în curând o să am o prietenă de vârsta mea: fică-sa Katia, care pe atunci era la Moscova.

Această știre mi-a pricinuit, o mare bucurie, căci până atunci nimeni din toată casa, în afară de prinț, nu părea să se intereseze de mine. De altfel, el trăia foarte retras, prințesa nu-l vedea uneori săptămâni întregi.

S-ar fi putut spune că nici nu locuia în casă.

Totuși într-o dimineață, m-au îmbrăcat și m-au pieptănat cu mai multă grijă ca de obicei; m-au îmbrăcat cu o rochie nouă, cu șireturi albe, ceea ce m-a uimit și mai mult. Odată terminate pregătirile acestea, am fost condusă în apartamentele prințesei. Numai prezența ei m-a făcut să-mi pierd cumpătul; eram uluită și de luxul mobilierului, și de purtarea doamnei.

Pe când mă îmbrăcau, mă pregătisem pentru o vizită chinuitoare, dar nu mă gândeam să fiu atât de impresionată.

Nenorocirea mă făcuse bănuitoare și fricoasă din cale-afară. Sărutând mâna binefăcătoarei mele, tremuram și nu eram în stare să răspund o singură vorbă la întrebările ei.

Era o femeie prea frumoasă, ce mi se părea atât de superioară mie, încât nici nu îndrăzneam să mă uit la dânsa.

Îmi spuse să stau lângă dânsa, pe scăunaș, voind să facă cunoștință cu mica sălbatică, a căreia mamă voia să-i fie. N-am făcut altceva decât să par ursuză și tăcută, ceea ce o uimi și o

descurajă poate, căci mi-a dat o carte ilustrată și a început să scrie scrisori.

Răsfoiam cartea, dar nu mă simțeam în largul meu. Mă simțeam cercetată de o străină și aș fi vrut să fiu cât mai departe. Când îmi vorbea, nu-i puteam răspunde decât cu monosilabe; sfiala mea se asemănă mult cu prostia.

Desigur, se aștepta să descopere în mine o copilă extraordinară și a găsit doar o fetiță proastă. Băgasem de seamă că îi displicusem chiar de la început - și astfel stângăcia mea creștea!...

Aș fi dat mult în clipa aceea, să pot fi plăcută, - dar necazul mi se urca în gât: la urma urmelor, eram de abia un copil de zece ani...

La ora trei, au început vizitele. Am crezut că o să mi se sfârșească chinul, că în sfârșit o să pot părăsi nenorocita de carte cu chipuri, ca să mă cuibăresc în vreun colț oarecare: mă înșelasem.

Una după alta sosiră o mulțime de persoane, cărora prințesa mă prezenta ca pe o mică ființă uimitoare. În clipele acelea îmi arăta tot felul de atenții, care mă stânjeneau din ce în ce mai mult. Îmi aduc aminte că un domn bătrân, mărunțel și slab, foarte parfumat, se tot uita la mine, cu monocul! Un altul a vrut să mă sărute.

Când s-a adunat destulă lume în salon, prințesa a crezut că e momentul prielnic să povestească istoria mea.

Lucrul acesta m-a zăpăcit cu desăvârșire; nu știu dacă eram roșie sau palidă, dar inima-mi era răzvrătită.

Era foarte trist pentru mine, să aud povestindu-se unor nepăsători, că acest tată atât de iubit, era un fel de muzician pe jumătate nebun - un om ciudat, neînțeleș până la moarte; că sosirea muzicantului Schurmann la Petersburg, sfârșise prin

a-i sminti creierul, fiind și pricina morții sale năprasnice. Că în sfârșit mama era o femeie sărmană, pe care o ucisese mizeria, și care crezuse până în clipa de apoi în geniul bărbatului ei.

Astea toate, mi le reaminteam cu o posomorâtă desperare și-mi ascundeam lacrimile, în vreme ce domnii cu mâinile bine băgate în mănuși, se roteau în jurul binefăcătoarei mele, scoțând ușoare mormăieli, ori aruncând - din când în când - căutători pline de o disprețuitoare milă.

Ce cruzime în această prezentare! Negreșit, ei credeau că nu știam nimic, că la zece ani nu poți suferi, din cauza amorului propriu, că n-ai inimă!...

Eram trufașă, singură nu știam de ce. Eram mândră că sunt fiica tatălui meu, a acestui biet nebun, care mă lepădase într-o zi în zăpadă, ducându-se apoi să moară.

Mă întorceam cu gândul la trecut, la viața noastră trăită într-o mansardă, la serile acelea lungile, tăcute, și mă înăbușeau suspinele. Aș fi vrut să fiu unde va, sub pământ. Nici nu cunoscusem viața, și aș fi vrut să fiu moartă..

În sfârșit vizitele se isprăviră.

Prințesa nu era mulțumită de ocrotita ei, astfel că mi-a dat drumul cu vădit dezgust, prea puțin măgulită de intrarea mea în lume.

II

Am fost foarte mulțumită când m-au dus în apartamentele de sus, unde era odaia mea.

Adormind, m-au apucat frigurile; tot ce văzusem în acea zi, necăjindu-mă, mă chinuia și prin somn, așa că am visat visuri rele.

Am băgat numaidecât seama, că nu-i plăcusem prințesei, căci nu m-a mai chemat nici când, la dânsa.

În fond, eram prea fericită în singurătatea mea; îmi plăcea să alerg prin apartamente, să mă ascund prin unghere, pe după mobile - ca să pândesc servitorii, fără teamă că-i voi supăra.

Această existență nouă avea mult farmec pentru mine, întrucât prin ea uitam groaznica nenorocire ce-o precedase.

Îmi reveneau în minte singure numai vechile întâmplări, mai cu seamă vioara tatei și ideea că era un mare geniu.

Eram liberă, totuși mă simțeam foarte supravegheată de servitori și din acest motiv mă îngrijoram. Nu pricepeam de ce se proceda astfel cu mine. Mi se părea că plănuiau ceva împotriva mea, că voiau să mă întrebuinteze la ceva.

Căutam să răzbat în cele mai tănuite colțuri ale casei, pentru ca la nevoie, să mă pot ascunde.

Într-o zi am data de o măreață scară de marmură, largă, acoperită cu covoare, și împodobită cu flori și vase minunate. La fiecare gang stăteau în picioare câte doi servitori înalți, tăcuți, înveșmântați cu haine stacojii, cu mănuși și cu cravate albe. M-am uitat la ei uimită, fără să pricep de ce stăteau așa tăcuți și nemișcați.

Preumblările astea singuratice îmi plăceau mai mult ca orice.

La etajul de sus locuia o mătușă bătrână a prințului, care

mai că nu ieșea niciodată din odaia ei. Ea și cu prințul erau cele mai de seamă personalități din casă. În relațiile cu dânsii toată lumea urma o etichetă strictă. Prințesa, atât de trufașă și semeță, o vizita de două ori pe săptămână.

Vizitele astea erau scurte și pline de măreție.

Înalta societate își făcuse odinioară o datorie din respectul ce-l păstra pentru această bătrână doamnă, considerată ca o paznică a ultimelor tradiții boierești, o moaște încă în viață a boierilor de viță.

Îmbrăcată în totdeauna cu o rochie de lână neagră, bătrâna mătușă purta gulere încrețite, din acelea ce îi dădea înfățișarea de călugăriță. Se ducea regulat la liturghie, în trăsură; totdeauna cu șiragul de mătânie în mână; primea fețe bisericesti, citea cărți religioase; postea în toate zilele - în definitiv ducea o viață foarte aspră.

La etajul unde locuia ea, nu se auzea niciun zgomot: cea mai mică gălăgie o supăra.

După vreo cincisprezece zile de la sosirea mea în casă, bătrâna îmi observă prezența și se informă despre mine.

I s-a povestit istoria vieții mele, iar ea s-a tânguit că nu-i fusesem încă prezentată.

A doua zi am fost spălată, pieptănată - întinsă în toate părțile de bonele ce se îndeletniceau cu mine; după ce m-au învățat cum să umblu și să salut, au cerut o audiență pentru mine. Răspunsul a fost, că se amânase vizita pe a doua zi, după liturghie.

Am dormit rău în acea noapte, și mi s-a povestit că visasem numai de bătrâna doamnă, că mă apropiam de dânsa și îi ceream iertare de ceva.

În sfârșit mă prezentară!...

Am găsit, stând pe un fotoliu mare, o bătrână micuță și

slabă. Mi-a făcut mai multe semne cu capul, și ca să mă vadă mai bine, și-a pus ochelarii pe nas. Vedeam că nu-i plac nicidecum. Eram pentru dânsa prea sălbatică și nu știam să fac nici plecăciuni, nici să sărut mâna. Mă întreba câte-ceva, dar abia îi răspundeam. Când m-a întrebat despre tata și mama am început să plâng. Nemulțumită de sensibilitatea mea prea mare, m-a mângâiat spunându-mi să am încredere în Dumnezeu. M-a întrebat când fusesem ultima oară la biserică. Și cum nu prea înțelegeam bine, căci educația mea religioasă fusese foarte neîngrijită, ea a rămas încremenită. A cerut să o cheme pe prințesa și se sfătuiră; hotărârea a fost să mă ducă la biserică, duminica următoare. Bătrâna a făgăduit să se roage pentru mine, dar în așteptare - a poruncit să mă ia de acolo, căci lasam în urma mea o impresie grozavă, spunea ea. De altminteri, nu era nimic uimitor.

În aceeași zi a trimis vorbă, că fac prea mult zgomot, că mă auzea pretutindeni; în acea zi însă - nici nu mă urnisem din loc! Era lămurit că nu-i plăceam. A doua zi, aceeași observație. Mi s-a mai întâmplat apoi, să scap din mână o ceașcă și s-o sparg, iar Guvernanta franceză și bonele au încremenit de spaimă. M-au dus să mă joc în cea mai îndepărtată cameră.

Iată de ce eram fericită să rătăcesc prin sălile de pe jos, știind că acolo - cel puțin - nu stânjeneam pe nimeni.

Într-o zi eram singură într-unul din saloane, îmi ascunsesem fața în mâini, și am rămas așa visătoare.

Mă gândeam, gândeam mereu. Spiritul meu, prea puțin dezvoltat, nu își lămuria mâhnirea asta, ce-mi devenea din ce în ce mai nesuferită.

De odată, un glas blajin mă întrebă:

- Ce ai tu sârmană mititică?

Am ridicat capul. Prințul era în fața mea. Chipul lui exprima

cea mai mare milă. M-am uitat la dânsul cu o nefirească durere, încât o lacrimă a izvorât din ochii lui.

– Biată orfană, îmi zise el, netezindu-mi părul. M-am ridicat, i-am apucat mâna, și scâldându-i-o în lacrimi, i-am spus cu voce rugătoare:

– Nu!, nu orfană, nu!

– Copila mea, ce ai?, drăguța mea, biata mea Netoșka! Ce ai?

– Unde-i mama mea? Unde-i mama?, am strigat eu plângând și neputându-mă stăpâni, am căzut în genunchi.

– Unde-i mama? Spune-mi unde-i mama?

– Iartă-mă copila mea! „Vai, eu i-am reamintit-o! Ce am făcut?” Hai cu mine Netoșka!...

M-a luat de mână și am ieșit.

Prințul era foarte mișcat. Am intrat într-o sală mare, cum nu mai văzusem niciodată. Era un paraclis întunecos. Flacăra lumânărilor se oglindea în îmbrăcămintea aurită și pietrele prețioase ale icoanelor. Sfinții se iveau în negru pe fondul de aur strălucitor. Această sală, nu se asemena deloc cu celelalte, din toată casa; aici totul era tainic și măreț.

Prințul îmi spuse să îngenunchez înaintea icoanei sfintei Fecioare, și îngenunche și el lângă mine.

– Copila mea, roagă-te! Ne vom închina împreună, îmi șopti el încetinel.

Așa de frică îmi era, încât nici nu puteam să mă rog. Prințul îmi repeta aceleași cuvinte pe care mi le rostise tata în fața neînsuflețitului trup al mamei; am căzut într-o criză de nervi.

A trebuit să mă pună în pat.

III

Eram iarăși bolnavă, când într-o dimineață un nume cunoscut îmi izbi auzul: era acel al lui Schurmann. Cineva din casă îl rostise lângă patul meu. Am tresărit la auzul numelui ăsta și am visat despre dânsul aiurând.

M-am trezit foarte târziu. Totul era întunecat în jurul meu. Candela se stinsese, iar bona ce mă păzea lipsea de lângă mine. De odată am auzit sunetele melodioase ale unei muzici îndepărtate. Înceta cu totul uneori, apoi iar începea, părând că se apropie. O neobișnuită tulburare mă cuprinsese. M-am ridicat, m-am îmbrăcat în grabă - nici nu știu de unde am mai găsit puterea - apoi am ieșit pe bâjbâite din odaie.

Am străbătut două încăperi goale. Am ajuns în coridor. Muzica se auzea clar. O scară iluminată m-a călăuzit spre saloanele din catul de jos. Am auzit pași, și m-am chircit într-un colț; apoi zgomotul s-a stins... am pătruns în al doilea coridor. Muzica se auzea dintr-o încăpere vecină. Acolo se auzea zgomot de convorbiri - ca și cum ar fi fost mii de persoane. - Una din ușile acestei săli era ascunsă de o perdea dublă de catifea purpurie. Am ridicat una din lateralele draperiei și m-am ascuns în spatele ei. Inima îmi bătea așa de tare încât de abia mă mai țineam pe picioare. - Au trecut câteva clipe. Mi-am stăpânit tulburarea și am ridicat un colț al celei de-a doua draperii. Doamne!, era acel salon mare și fioros, unde altădată îmi era frică să intru, era iluminat cu mii de lumini. Mi se părea că mă scald într-o baie de lumină. Ochii mei obișnuiți cu întunericul nu puteau suferi atâta lumină.

O atmosferă îmbălsămată și un aer cald m-au izbit în față. O sumedenie de persoane foiau în toate părțile. Toată lumea mi se părea foarte veselă; doamnele purtau costume minunate;